

Türk Kadınının Siyasete Giriş Serüveninde Vakit Gazetesinin 1919'da Amerikan Kolejinde Yaptığı Röportajlar

Muhammet Yıldız

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, 53100, Türkiye

Takvim-i Vekayi

ISSN: 2148-0087

Basım Tarihi: 30 Haziran 2018 / 16 Şevval 1439

Cilt: 6 No: 1 Sayfa: 1-8 (2018)

SLOI: <http://www.sloi.org/sloi-name-of-this-article>

Sorumlu Yazar; E-mail: muhammet.yildiz@erdogan.edu.tr

ÖZET Kadınların tarihine bakıldığında, Türk kadını yaşam şekli itibariyle ön plana çıkmaktadır. Çünkü Türk kadını her türlü sosyal ve kültürel faaliyetlerin içinde kendine yer bulmuştur. Özellikle Orta Asya kültürü, Selçuklu ve Osmanlının ilk dönemleri buna örnek gösterilebilir. Lakin Türk kadınının siyasete girişi, Cumhuriyet sonrasına kadar uzamıştır. Bu çalışmada 1919 Ekim ayında Osmanlı Türkiye'si'nde kadınlara siyasi haklar verilmesi noktasında Amerikan Koleji Muallimleri'nin görüşleri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Siyaset, Türk Kadını, 1919 Vakit Gazetesi, Amerikan Koleji.

The American College Interview of the Vakit Newspaper about the Enterprise to Politics adventure of Turkish Women in 1919

Muhammet Yıldız

Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, 53100, Turkey

Takvim-i Vekayi

ISSN: 2148-0087

Published: 30 June 2018 / 16 Şevval 1439

Vol: 6 No: 1 Page: 1-8 (2013)

SLOI: <http://www.sloi.org/sloi-name-of-this-article>

Correspondence; E-mail: muhammet.yildiz@erdogan.edu.tr

ABSTRACT When looking to the history of women, Turkish women are forefront in terms of life style. Because Turkish women have found their place in all kinds of social and cultural activities. Especially Central Asian culture, Seljuk and Ottoman periods are examples of this. But the entry of the Turkish woman into politics is extended until after the Republic. In this study, the granting political rights to women is discussed with the views of teachers from the American College in Ottoman Turkey, in October 1919.

Keywords: Politics, Turkish Woman, 1919 Vakit Newspaper, American College

1. GİRİŞ

Siyasi yasaların devlet organlarında demokratik bir biçimde yerleşme sürecine kadar, Türk kadınının siyaset ile iç içe olduğunu söylememiz mümkündür. Öyle ki Türk tarihinde kadınların devlet yönetiminde bulunduğu, hatta eşlerinin yanında yetkili birey oldukları aşikârdır¹. Meşru zeminde ve meşru olmayan durumlarda dahi, Türk kadınının siyaset içinde her zaman var olduğu bilinmektedir. Nitekim Türk kadını Selçuklularda bizzat devlette yetkili iken² Osmanlılarda saray içerisinde resmi olmadan siyaset mecrasında varlıklarını hissettirmişlerdir³.

2. OSMANLININ SON DÖNEMLERİNDE KADIN VE SİYASET

Demokratik süreçler içerisinde esas olarak kadının siyaset ile ilgilenmesi Osmanlının son dönemlerine dayanmaktadır. Özellikle Tanzimat ve Meşrutiyet süreçlerinde tartışmaya açılan kadın ve siyaset konulu tartışmalar devamlı suretle ülke gündemini meşgul etmiştir. I. Dünya Savaşı yılları, kadını gerek Batılı ülkelerde gerekse Türkiye’de ülke sorunlarıyla bütünledi. Topyekûn savaş biçimi, kadını bilfiil seferber ederek; cephe gerisinde ve cephede, kadınlar erkeklerle birlikte vatan savunmasını üstlendi (Şekil 1). Türkiye’de bunun en somut örneği Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet’i İslamiyesi ve Birinci Ordu Kadın Taburu’dur⁴. Batı’da da aynı şekilde kadının siyasal hakları elde edilmişinde savaşta gösterdiği yararın büyük katkısı oldu. Osmanlı siyasileri kendi içlerinde kadın sorununu incelerken, Batı’daki kadınlarla ilgili siyasal gelişmelere de kayıtsız kalmayarak bu gelişmeleri günü gününe izlerdi⁵. Nitekim 1919’da Avrupa kamuoyu kadın ve siyaset konusunda tartışmalar yürütürken, seçilme hakkının

¹ İbrahim Kafesoğlu, “Türk Milli Kültürü”, İstanbul, 1984, s. 257-258; Selami Kılıç, “Osmanlı Aydınlarının Kalemiyle Türk Kadını ve Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişmesi”, “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dergisi”, 1991, S. 5, s. 83.

² Sıdıka Tezel, “Atatürk ve Kadın Hakları”, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Ankara, 1983, s. 2.

³ Füsün Tayan Tunç, “Dünyada ve Türkiye’de Tarih Boyunca Kadın, Ankara”, 1981, s. 108

⁴ Zafer Toprak, “Kadınları Çalıştırma Cemiyeti”, *Tarih ve Toplum*, Mart 1988, s. 162.

⁵ Zafer Toprak, “Kadınlar Halk Fırkası”, *Tarih ve Toplum*, Mart 1988, s. 158.

kadınlara verilme meselesi üzerinde büyük gündem oluşmuştur (Şekil 2).

*Şekil 1. Millî Mücadele’de Türk kadınının Türk askerine cephe gerisindeki yardımı.
(TBMM Arşivi)*

3. VAKİT GAZETESİNİN 1919 MÜLAKATLARI

Avrupa kamuoyunun tartıştığı kadın meselesi, Osmanlı basınında da yer aldığı sırada, dönemin Vakit Gazetesi bu konuya dikkat çekerek, kadınlara intihap verilmesi konusunda başlatmış olduğu bir ankette bu konuya açıklık getirmeye çalışmıştır. 20 Ekim 1919’da Amerikan Koleji muallimleri ile yapılan röportajlarda kadın siyasete girmeli mi? Sorusuna cevap bulunmaya çalışılmıştır. Gazeteye ilk görüşü aktaran Kolej Müdiresi Dr. Patrick, bu hususta şunları belirtmiştir:

“Türk kadınlarını birçok cihetten geri görenler var. Ben böyle düşünmüyorum. Türk kadınlarında yeni gelen fikirlere karşı Avrupa kadınlarından çok daha büyük teveccüh içindedir. Onun için bu hakkın verilmesini, Türk kadınına tabii görürüm. Kadın meselesi şimdi bütün dünyanın meselesi şeklini aldı. Umum-i Hat-ı İntihap meselesi ortaya çıktı. Benim bulduğum Ters-i İntihap, Enay-ı Umumiye’dir. Yalnız bu

kadınlarla küçük bir intihap geçirmelidir"⁶. Aynı konuda kolejlere muallimelerinden Ms. Döt'e, konuşmasında şu hususlara değinmiştir:

"Bu memleketin kadınlarının her memleketten ziyade intihabata iştirak hakları vardır. Çünkü meslek sahibi bulunuyorlar ve vergi veriyorlar. Ve diğer memleketin kadınlarından fazla olarak hiç olmazsa bir liyakatleri var oda şimdiye kadar mülklerini idare etmiş olmalarıdır. Türk kadınlarında eksik bir meziyet var: Sebat. Gayet güzel fikirleri var iyi ateşleniyorlar. Fakat bu durum devam etmiyor. Tabi umumi bir noktadan söylüyorum; gayet sebat ile çalışan birçok kadın gördüm" Döt, Türk kadınından övgüyle bahsetmiş ve o günün siyasi ortamında kadınların var olması gerektiğini savunmuştur⁷. Yine konu hakkında görüş beyan eden Thomson kadın konusunda görüşlerini şöyle aktarmıştır:

*"Her kadın memleketinde Hakk-ı İntihaba haiz olmalıdır. İstanbul'da güç olacak. Çünkü kadınlar hayata yeni giriyor. Çünkü kadınlara her memleketin kadınları gibi fena muamele etmiyor. Siz mülkünüzü sahiptiniz. Başka memleketlerde böyle değil"*⁸. Thomson, Türk kadınının üstün niteliklerinden bahsederek siyasi meselelerde kadınların yer alması gerekliliğini bildirmiştir. 20 Ekim 1919'da yapılan bu mülakatlar sonrasında aynı gazete, 25 Ekim 1919'da, Halide Edip Hanım'ın görüşlerine yer vererek, konuyu Türk kadını gözünden değerlendirmeye çalışmıştır. Halide edip konuşmasında;

"Türk kadınlarının intihap haklarını almasına tamamen taraftarım. Ancak intihap edilecek kadınların ya Tahsil-i Ali görmüş yahut da İçtima-i Sınay-i Faaliyete kendini göstermiş fikri ve edebi hayatlarda bir yer tutmuş kadınlar olmaları lazım. Bu ikincilerine hiç şüphesiz Tahsil-i Ali görmedikleri sorulamaz. Kadınlar intihap haklarını erkekler kadar iyi kullanacaklar. Buna eminim. Ekseriyet-i nazar

⁶"Kadınlara İntihap Hakkı Verilmeli mi?", *Vakit*, 20 Ekim Teşrin-i Evvel 1335 (1919), S. 706, s.2.

⁷"Kadınlara İntihap Hakkı Verilmeli mi?", *Vakit*, 20 Ekim Teşrin-i Evvel 1335 (1919), S. 706, s.2.

⁸"Kadınlara İntihap Hakkı Verilmeli mi?", *Vakit*, 20 Ekim Teşrin-i Evvel 1335 (1919), S. 706, s.2.

itibariyle bakılacak olursa okuyup yazmayı bilen erkeklerin âdeti kadından pek fazla değildir. Memleketin mesuliyeti erkek olduğu kadar kadına da aittir. Ve bir memlekete karşı erkeğinde kadınında vazifeleri var. Kadınlarımız memleketlerine karşı doğru olarak bu vazifeyi irfa ettiler. Fakat o memleketin idaresinde farklarda var. Vazifelerini yaptıkları gibi haklarını da irfaz edebilirler. Her hakkı olan üzerine bir mesuliyet alır ve düşünmeye başlar. Yani insana mesuliyet verilmeden kafasındaki bütün ok ve fıkır ne kadar büyük olursa olsun zanlı ölmüş malumatı düşüncesinde kalır. Ben hatta kadınların hakk-ı intihabı erkeklerden daha iyi kullanacaklarını zannediyorum. Çünkü onlar ev sahibi ve çocuk anası bulunuyorlar, memleketin aile sorununa daha iyi bakabilirler. Suların temiz olup olmaması bir kadını bir erkekten pek daha fazla alakadar eder. Bunu bir kadın daha iyi bilir. Kadınlar zamanı gelince fırkaların bazılarına iltihak edebilirler. O fırkalardan çıkan kadınlar, isterse halkı anlayarak işe girişeceklerse, bir Halk Fırkası da teşkil edebilirler. Fakat bu fırkalarda ayırım olmasından yana değilim. Fırka bir, kulüpler ayrı olur. Bakın bizim erkeklerde de kadınlarda da kıskançlık yoktur. Yani bir kadın kabiliyetini göstermiş olabiliyorsa onu kabul edebiliyorlar. Bir Muallim Cemiyeti var bunun İdare Heyeti 9-8 kişidendir. Bunun 7'si erkek 2'si kadındır. Geçenlerde bu cemiyetin reisi istifa etti. Ekseriyet erkeklerde idi pekâlâ bir erkek intihap edebilirlerdi. Hâlbuki Nakiye Hanım'ı intihap ettiler. Şu ana kadar kadın köylerde iyi kadın muhtarlar var bana görenler anlattı. Kadınlar Müntehib-i Sani olabilirler"⁹. Diyerek Türk kadınının siyasette bulunmasının bir gereklilik olduğunu belirtmiştir.

Vakit Gazetesi'nin 20 ve 25 Ekim 1919'da yapmış olduğu bu çalışma sonucunda ortaya çıkan değerlendirmede, Türk kadınlarının intihap haklarına kavuşması noktasında herhangi bir engel bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca yapılan bu anket, Türk kamuoyunun mukadderatına bırakılarak ileride olabilecek tartışmaların amacını ve gerekçelerini ortaya koymaktadır.

⁹“Kadınlara İntihap Hakkı Verilmeli mi?”, *Vakit*, 25 Ekim Teşrin-i Evvel 1335 (1919), S. 711, s.3.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
DÜZENLİLİK BÖLÜMÜ

İNTİHABİ MEB'USAN KANUNUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE
VE KANUNBİR MADDE İLAVESİNE DAİR KANUN

Kanun № : 2598

Kabul tarihi : 5/12/1934

Madde 1.- İntihabî meb'usan kanununun maddel ikinci maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir :

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Üyeleri Türkiye devleti halkından her kırk bin nüfusta bir kişi olmak üzere seçilir . Bir intihab dairesinin nüfusu kırk binden aşağı olsa dahi her halde bir Meb'us seçmeğe hakkı olacağı gibi nüfusun kırk binden yukarısı için aşağıdaki gibi muamele yapılır :

Elli beş bine kadar bir , elli beş bin birden doksan beş bine kadar iki , doksan beş bin birden yüz otuz beş bine kadar üç , yüz otuz beş bin birden yüz yetmiş beş bine kadar dört meb'us seçilecek ve bu miktarlardan ziyadesi bu yolda artırılacaktır .

Madde 2.- İntihabî meb'usan kanununun 5, 11, 16, 23, 58 inci maddelerindeki 18 yaşını bitirenler kaydı 22 yaşını bitirenler şeklinde değiştirilmiş ve bu maddelerdeki (Zukür) kaydı kaldırılarak yerine kadın , erkek konulmuştur .

Madde 3.- Rey verenlerden , rey verirken hüviyet ve şahsiyetleri belli olmayanların reyi kabul olunmaz .

Madde 4.- Bu kanun hükümleri neşri tarihinden başlar .

Madde 5.- Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri heyeti memurdur .

TEŞKİLATI ESASİYE KANUNUNUN 10 VE 11 İNCİ
MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA
KANUN

Kanun № : 2599

Kabul tarihi : 5.12.1934

Madde 1.- Teşkilatı esasiye kanununun onuncu ve onbirinci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 10.- Yirmi iki yaşını bitiren kadın , erkek her türk Meb'us seçmek hakkını haizdir .

Madde 11.- Otuz yaşını bitiren kadın , erkek her türk Meb'us seçilebilir .

Madde 2.- Bu kanun neşri tarihinden müteberdir .

490 01 2 3 13

2

Şekil.2. 5 Aralık 1934 tarihinde kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile ilgili bir yazı.

4. SONUÇ

Türk kadınının siyasi evrimine bakıldığında geçirmiş olduğu süreç dünya kadınlarının yaşamış olduğu problemler ile aynı düzeyde olduğu bilinse de savaşların ve yaşam koşullarının getirmiş olduğu zorluklar kadın ve siyaset konusunu doğrudan etkilemiştir. Nitekim Türk Kadını, 1. Dünya Savaşı ve akabinde Milli Mücadele ile kendine düşen görevi

layıkıyla yerine getirerek, vatan mücadelesinin her safhasında yer almıştır. Cephe ve cephe gerisinde yapmış olduğu destek ekonomik süreçlerdeki katkı ve sosyal yaşamdaki belirgin özelliği, Türk kadınının yaşamın her alanında var olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu süreçler kadının siyasete katılımı noktasında bir kamuoyu oluşturmaya yönelik fırsattır. Daha önce oluşması gereken bu ortam, yukarıda bahsedilen 1919 yılında batıda olduğu gibi Osmanlıda da tartışılmış ve kadın siyaset teması haftalarca dünya kamuoyunda işlenmiştir. Vakit Gazetesi de böyle bir gündemi pas geçmeden konuyu değerlendirerek gerekli röportajları yapmış ve Türk kadının kamuoyunda gündemde tutmaya çalışmıştır. 1919 da her ne kadar kadınlara siyasi haklar verilmesi gerekliliği tartışılrsa da Türk kadını tam manasıyla siyasi haklarına 5 Aralık 1934 günü kavuşmuştur.

Kaynaklar

- Vakit (20 Ekim 1919). Kadınlara İntihap Hakkı Verilmeli mi?. Teşrin-i Evvel 1335, S. 706, s.2.
- Vakit (25 Ekim 1919). Kadınlara İntihap Hakkı Verilmeli mi?. Teşrin-i Evvel 1335, S. 711, s.3.
- Kafesoğlu, İ. (1984). Türk Milli Kültürü, İstanbul.
- Kılıç, S. (1991). Osmanlı Aydınlarının Kalemıyla Türk Kadını ve Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişmesi. *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dergisi*, S. 5, s. 83.
- Tezel, S. (1983). Atatürk ve Kadın Hakları. *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi*, Ankara.
- Toprak, Z. (Mart 1988). Kadınları Çalıştırma Cemiyeti. *Tarih ve Toplum*, s. 162.
- Toprak, Z. (Mart 1988). Kadınlar Halk Fırkası, *Tarih ve Toplum*, s. 158.
- Tunç F. T. (1981). Dünyada ve Türkiye’de Tarih Boyunca Kadın. Ankara.